

Архимандрит Лазар (Абашидзе)

Васкрс без крста или
још једном о екуменизму

“Кад бисмо остајући верни својим догматским позицијама могли да дођемо до међусобног разумевања, нарочито у погледу онога по чему се разликујемо, то би био, наравно, сигурнији пут ка јединству у односу на онај који би ове разлике заобилазио.”

Владимир Лоски

Данас сваки православни хришћанин треба себи недвосмислено да одговори на питање: да ли је на страни екуменизма или је на страни Православља? Разводњена и апстрактна расуђивања о овом акутном проблему све више и више попримају карактер отворене лажи. Дух екуменизма, екуменистичког покрета испољио се са потпуном очигледношћу, дате су сасвим конкретне изјаве и за православног хришћанина је недопустиво да се прави како се наводно “још увек ништа страшно не дешава”. Иако многи мирјани, пастири, па чак и архипастири наше Цркве дају изјаве о томе да екуменизам може да одигра позитивну улогу уколико му се приђе на одговарајући начин, такав став је потпуно лажан. Екуменизам ће остати разорна сила у односу на истиниту веру било како да му се приђе. То је очигледно зло, и то подмукло-покварено, лукаво, варљиво, зло које убија спасоносну веру, зло које на душу делује неприметно, али паралише главне центре духовног живота хришћанина.

Ми тврдимо, позивајући се на учење Свете Православне Цркве, ослањајући се на безбројно мноштво сведочанстава Светог Писма и светоотачког Предања, на правила светих апостола, на Номоканон Цркве, на примере из живота светих отаца Православља, на преовлађујући став савремених монаха, јереја, мирјана Цркве, а такође наводећи као неоспорно сведочанство свету крв великог мноштва православних мученика, - тврдимо да је свако религиозно општење с јеретцима, да су сви покушаји сједињења с њима уз прећуткивање, скривање разлика, догматске непомирљивости учења Православља с учењем било којих јеретика и иновераца и томе слично неодређено, лицемерно понашање, које навикава православне људе да крију главну основу своје вере, суштину свог целокупног духовног живота – да је Истина само у Православљу и нигде више – да је све то, издаја Христа, одступање од Истинитог Бога!

Ми, православни хришћани, чврсто верујемо и не сумњамо у то да је Истина само у Православљу, верујемо да само православни хришћанин чији живот је у свему сагласан с учењем Православне Цркве, који учествује у Тајнама које чува наша Црква, ко је нахраћен њиховом благодаћу, ко усваја дух покајања, подвизава се у духу кротости и Христовог смирења, а не у духу прелести и гордости, онај ко следи учење светих отаца и може да се спаси, да наследи Царство Небеско и достигне главни циљ људског живота – обожење.

Ма како добри, васпитани, пријатни, милосрдни да нам изгледају припадници других вера, чак и ако с њима одржавамо пријатељске спољашње односе, не смемо да се колебамо у питању неправилности и јеретичности њиховог учења о Богу. Не сме да нас

обмане њихова привидна доброта: није свака доброта иста. Често због свог духовног слепила нисмо у стању да видимо корен човекових спољашњих дела – из каквих дубина она потичу, која је њихова основа и побуда. Овом разликовању може да нас научи само пажљиво изучавање самог живота и духовног наслеђа наших наставника – светих отаца. Само они, њихова богонадахнута дела нас данас уче да разликујемо јеванђељско добро од варљивог људског добра. Сам по себи наш разум је слеп у том погледу.

Екуменизам најчешће покушава да пронађе нешто што уопштава, што обједињује различите религије, култове, учења и разноврне токове културне делатности човечанства, користећи лукаве китњасте фразе, двосмислене изјаве, уметничке реплике. Чују се речи: “љубав”, “мир у целом свету”, “узајамно разумевање”, “хуманост”; чују се пароле: “подела је рана на телу Цркве”, “тражите Богом заповеђено јединство”, “позив на уједињење свих верника је данас нарочито актуелан”, “прети нам нуклеарна катастрофа”, “молите се да нестану поделе и да нам се приближи узајамна љубав која све разуме” итд. и т.сл. Често се наводе одломци, лажно тумачени цитати из Светог Писма, нарочито речи Господа: “Да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у Мени и Ја у Теби, да и они у Нама једно буду да свијет вјерује да си Ме Ти послао” (Јн. 17, 21) и други.

Ако екуменисти открију било шта “што нас спаја” они то с одушевљењем и ликованем уздижу изнад људских глава као ново знамење, као још једну превладану степеницу поделе, као још један доказ јединства свих верских учења. А све разлике, поделе, које је тако тешко сакрити, на сваки начин се блате, проглашавају за пород зла, фанатизма, духовног слепила, саветује нам се да их не примећујемо, да на све начине превладавамо ове непријатне несугласице. Најумешнији заштитници екуменизма чак тврде да “зидови подела између цркава не досежу до самог неба, до Христа-Главе и да се не спуштају до самог срца Цркве, до Светог Духа.”

Да, заиста: ови зидови не досежу до Неба, као што не досежу ни до “срца” Цркве. Они просто деле као несавладива преграда истинску Цркву од лажних цркава, Небо од пакла, Истину од лажи, људе верне Христу од одступничког света! Ови “зидови-међаши” јесу догматске истине Православне Вере, чији је циљ да јасно разграниче пут спасења од путева погибелји (јасно је коме може да припада идеја да их избрише и уништи – оцу лажи, човекоубици од искона, који сам није опстао у истини (Јн. 8, 44) и који на сваки начин покушава да поколеба и друге!). Нико ко изврће верске догме не може да прекорачи праг Цркве, не може чак ни да почне да иде ка спасењу. Овај “зид” за њега постаје преграда на путу ка Небу. Он се може одстранити само ако човек у потпуности прихвати учење Православне Цркве и ако потпуно следи дух њеног благодатног живота.

Често се присталице екуменизма противе примедбама које им се стављају: “Екуменизам уопште није то што ви мислите, ви не схватате шта значи “екуменизам”. Немамо намеру да било шта уступамо јеретцима у погледу верских питања, напротив, желимо да их привучемо Православљу. Немамо права да се затварамо у себе, да се само ми спасавамо док цео свет пропада!” Међутим, да ли је тако? Размотримо то!

Шта нас дели од јеретика? Како је настала ова подела? У чему је погибелјност њиховог учења? Да ли смо се поделили или су они сами отишли од Истине, не поверовавши гласу Цркве, који их је саборно позивао да не чине такво безумље, који им је објашњавао њихове заблуде детаљно разматрајући сваку тачку њихових погубних новотарија? Зар нису они презрели гласни зов наше Цркве? Нисмо се ми поделили, већ су они сами отишли од Истине! О чему пре свега треба да разговарамо с њима ако желимо да их вратимо у окриље Православља? Зар не о ономе што представља узрок поделе? Зар не

треба да разgovарамо о оним несугласицама и разликама у питањима вере, о којима се већ тада детаљно разговарало? Али, како је то могуће, кад сам “статут” екуменистичких скупова забрањује спор о верским догмама? Па и никада се нигде није чуло да су екуменисти разговарали о догмама. Уколико и анализирају догматска питања то је само с једним циљем – да пронађу начин да некако заобиђу разлике у схватањима. Тако је било недавно приликом покушаја поновног сједињења с монофизитима када су принципијелно различито тумачење догме о Божанској и Људској природи Господа Исуса Христа екуменисти покушали да прикажу као неспоразум, до којег је дошло услед “помало различите богословске терминологије”. Други, заиста озбиљан, неопходан разговор о догмама не чује се ни на екуменистичким скуповима ни на појединачним сусретима, ни за време заједничког путовања на конференције, ни на вечерама и банкетима за време сусрета и после скупова.

Зашто?! Јер, ми знамо, верујемо да њихово јеретичко вероисповедање има погубне недостатке, да њихова вера изврће учење о спасењу, да су изгубили извор живота и да је пут спасења исклизнуо од њихових погледа, да иду лажним путем, а ћутимо? Весело пијемо кафу, шампањац, с љубазним изразима лица водимо пријатан разговор на разноврзне теме, нудимо једни друге чоколадом и ћутимо о оном главном, о питању живота и смрти? Или просто ово питање више не сматрамо питањем живота и смрти?

Највероватније ће нам одговорити да је то својеврсна “дипломатија”, да дружење може да привуче јеретике и да ће им се открити дубина Православља. Навешће нам пример апостола Павла, који је рекао: “Постадох Јудјецима као Јудејац, да Јудејце придобијем; онима који су под законом као под законом, да придобијем оне који су под законом; онима који су без закона постадох као без закона, премда нисам Богу без закона, него сам у закону Христову, да придобијем оне који су без закона. Слабима постадох као слаб, да слабе придобијем; свима сам био све, да како год неке спасем” (1 Кор. 9, 20-22). Подсетиће на пример преподобног Макарија Египатског који је љубазним опхођењем обратио паганског жреца истинској вери. Навешће и речи Самог Господа: “Ко није против вас с вама је” (Мк. 9, 40). Подсетиће и на поуку св. Јована Златоуста о “благом” опхођењу према јеретицима у циљу њиховог спасења, и много, много тога другог ће рећи у своје оправдање. Међутим, исти овај апостол Павле каже: “Човјека јеретика по првome и другоме савјетовању клони се, знајући да се такав изопачио, и гријeши; самога себе је осудио” (Тит. 3, 10-11). Апостолска правила категорички забрањују молитву с јеретицима, узимање благослова од њих, слављење празника с њима, примање од њих поклона за празнике, допуштање да уђу у дом Божји (Апостолска правила – 10, 11, 45, 46; Лаодикијски сабор – правила 32, 33, 37, 6). Може се навести безбројно мноштво отачких упозорења, која нас уче да се крајње опрезно односимо према припадницима других вера, да се на све начине чувамо отрова њихових јереси.

Међутим, овде се главни неспоразум састоји у следећем: све горе наведене “методе” апостола Павла, љубазност преподобног Макарија, поука Господа да не одбацујемо онога ко је против нас – све је то као неки мамац који привлачи човека који још увек не познаје истину, која га чини поверљивијим и отвореним. Међутим, притом се безусловно подразумева да ће му затим бити детаљно предато истинско учење – не само о пријатним и радосним странама наше вере, већ и учење о Крсту, самоодрицању, о разапињању својих страсти и похоти, о одрицању од своје воље, о строгом поштовању свег учења Цркве. Ипак, екуменисти доводе припаднике других вера које су “уловили” и с којима су се наизглед потпуно спријатељили, доводе их на крају до врата Цркве, уводе их

унутра, доводе до олтара, уводе и у олтар, и тамо се онда моле и љубе с њима, али не започињу разговор о истинитости наше вере, те дакле ни о јеретичности и погубности њиховог вероучења!

Може се уочити једна карактеристична црта екумениста: кад се у неком од католика, протестаната, монофизита, или у некој другој заблуделој души, погођеној изненада Божијим призивањем, после дуготрајног трагања и страдања, распламса жеља да пређе у Православље, наши екуменисти “препуни љубави” показују, упркос свим очекивањима, крајњу равнодушност према овим овцама које су дуго лутале по планини и које им се сада обраћају за помоћ и враћају у родни дом! Тада се због нечега на лицима ових пастира не види ни радост, ни одушевљење, ни некадашњи ентузијазам, већ пре ће бити нешто супротно – нека досада, равнодушност, па чак и незадовољство! Наизглед, још мало па ће људи који су се обратили из јереси зачути: “Ма чему таква жртва?! То уопште није толико неопходно! Вратите се, вратите се својима, не љутите их!..” И заиста – како да се човек радује, кад се папама, кардиналима, кнезовима, пастирима и докторима неће свидети овакав прелазак њихових оваца у православни тор! Још ће се можда и наљутити на наше пастире и ствар “сједињења хришћана ради мира у целом свету” ће се искомпликовати и почети да се отеже. Има ли смисла свађати се због једне-две несрећне овчице кад је главни циљ – много величанственији!

И ево још једног момента који је у најмању руку чудно игнорисати. Ми православни хришћани се веома и веома саблажњавамо кад за време богослужења видимо у својим храмовима припаднике других вера како се моле заједно с нашим архијерејима, кад видимо јеретике како улазе у олтар, кад сазнамо да је неко од православних свештеника причестио иноверца. И још више се саблажњавамо кад видимо како на овим екуменистичким скупштинама наши пастири и архипастири деле “животно искуство”, “миротворачко искуство”, а још мало па и “духовно” – с представницима свих религија света, чак и са шаманима и врачарима. Крајње се саблажњавамо, тугујемо и негодујемо видећи многа и многа светогрђа екуменизма. Зашто екуменисти који су тако љубазно расположени према јеретичима игноришу ово у духовном смислу веома опасно стање своје црквене деце, за коју ће као пастири пре свега морати да одговарају пред Богом? А колико је много заиста православних људи који не налазећи излаз у компромису у тако апсурдном стању у Цркви одлазе од нас и престају да живе црквено! Данас у Православље долази велики број одлучних људи који теже чистоти вероисповести, који не трпе фалш. Они су се већ довољно нагледали глуме у свету и сад траже поштење и искреност – међу православнима. Они никако не могу да споје строго учење Цркве о догмама, правила апостола и отаца и савремено, тако колебљиво, тако лицемерно понашање многих наших пастира и мирјана. Знамо велики број случајева кад су верници саблазнивши се управо екуменизмом изашли из Цркве. Да, они се могу оптужити за гордост, за “нееластичност”, али зашто су екуменисти спремни да тако брижљиво и с толико пуно љубави трпе, подносе и покривају сваку нееластичност јеретика, да показују у односу на њих сваку “еластичност”, свако бескичмењаштво – укључујући чак и све основне појмове своје вере, а за оне који желе да се строго придржавају православног учења налазе само презриве подсмехе, оптужбе за тупост, за несхватање “елементарних ствари”, за фанатизам, заосталост у односу на дух времена и тако даље? Али, нека нам екуменисти покажу списак оних које су својом “еластичном дипломатијом” довели у Православље, а ми ћемо им показати списак оних који су саблазнивши се њиховом лицемерном делатношћу отишли из Цркве! Који циљ оправдава ова средства?

Можда је тај циљ – обраћање свих јеретика у Православље? Али како? Ако нема разговора о верским догмама како ће они поверовати да је Истина код нас? Ако пак пожелимо да поново полемишемо о овим питањима мораћемо да се вратимо на полемику која се већ одвијала – на Саборима! Свети оци су одавно разобличили свако изопачење вере од стране јеретика и ми то нећемо моћи да учинимо боље од њих. Али ево несреће! Екуменисти се тресу на само помињање ових Сабора. Они би пре желели да сазову нови сабор – свој, да се поново размотре све одлуке Сабора који су некада одржани. Па чак и да се деси да велики број припадника других вера захваљујући самопрегорном труду наших екумениста одлучи да пређе у Православну Цркву да ли ће ови последњи бити обрадовани? Тешко! Јер ће обраћање огромног броја иновераца у Православље, као што смо већ истакли, изазвати скандал, изазваће протест оног њиховог дела, који ће остати веран свом учењу. И то значи: поново непријатељство, поново деобе, распре! А шта је онда с “миром у целом свету”?

Екуменисти се разликују по степену своје привржености идејама екуменизма: неки од њих не поричу да је “пуноћа” Истине само у Православљу, али допуштају да је има делимично и у другим конфесијама, а други сматрају да је Православље узвишеније у морално-аскетском смислу, али нипошто не у смислу давања предности Православној Цркви као чуварки Благодати Божије; неки уопште не признају разлике између вероисповести и убеђени су да је истина присутна у свим учењима и да због тога сједињење религија може да доведе само до узајамног обогаћивања.

Што се тиче “православних” екумениста они безусловно дају предност Православљу (иако се срећу, ма како то чудно било, изузеци), али опет у различитој мери. Једни би желели да нађу у екуменизму начин за решавање светских проблема повезаних са сталним непријатељством међу народима. Они сматрају да у крајњој линији треба да се договоримо да народи не ратују због различитих религиозних убеђења, већ насупротив томе - да се удружују и зближавају. Јер све религије ипак уче неком, добру, али ипак “добру” и зато човек треба да покуша да избегне ове “бодљикаве” тананости догматских несугласица и да прећугавши све оно што нас дели изабере све оно “најбоље”, “помирујуће”, “обједињујуће” и да на том темељу гради мир и љубав. Ови људи сматрају да екуменизам није појава религиозног карактера, да су његови циљеви у односу на религију спољашњи. Међутим, постоје и екуменисти који покушавају да реше управо религиозна питања. Они у екуменизму виде зачетак “нове религије”, савршеније, универзалне, приступачне и свепрожимајуће, која ће једина моћи да реши светске проблеме – не спољашње, не само кроз договор на речима између људи различитих вероисповести, већ кроз њихово унутрашње поновно сједињење, кад ће бити пронађен један главни везивни центар, близак, схватљив и пожељан свакој души, и кад ће све “нането”, све што нас дели бити мудро одбачено. Тада ће, веле, људи оценити значај овог “главног” у свом животу, наћи ће кључ своје среће. Тада ће увидети наивност и мањкавост свог фанатичног стремљења ка задржавању неких појединачних, уских, мртвих религиозних појмова, обреда, закона, забрана, догми које су као сасушена ларва, које више не живе него само покривају живот предивног бића. Дошло је, наводно, време да на слободу полети овај радосни, јарки лептир који жуди за животом! Треба живети, живети широко, све и свакога примити у радост нашег живота! Нова ера! Време је да човек скине са себе љуску старих досадних појмова о Богу и човеку! Треба живети и волети, волети и живети! Религија мора да даје људима мир, љубав, срећу, општење и узајамно

разумевање, братство, радост, смех и живот – и то овде, већ данас! Смех, а не сузе, не тугу и страх, не расправе, ратове, проклетства, забране, претње, анатеме, шизме и т.сл.

Има и таквих “православаца” који су веома скромни у својим уздањима у екуменизам. За њих је екуменизам само начин да изађу на светску сцену, да стану пред лице свег образованог човечанства и кажу нешто своје. Како, па сви показују са ове светске трибине своје “ЈА”, зашто ми да се кријемо остајући по страни тако важних догађаја, по страни религиозних људи који заједно траже решење светских проблема? Ми можемо тихо да донесемо на овај скуп нешто своје, у корист и на добробит напаћеног човечанства, можемо да унесемо здраву струју у миротворачки покрет...

Уопште, мотиви појаве “православних” хришћана на екуменистичким конференцијама и скупштинама могу бити најразличитији, од жеље да својим одсуством не увреде важне и угледне покровитеље и организаторе ових скупштина до прихватања на себе “с болом срца” самопожртвованог подвига – да својим “благодатним” присуством “освете” овај скуп заблуделих душа тајно узносећи за њих ватрену молитву. Врло је вероватно да неки “православни” екуменисти мисле да само њихово унутрашње горење хришћанске љубави, благодат коју они скривено носе, само њихово пристојно, “духовно” понашање и побожност лица могу учинити чудо и да ће људи вучени неким тајанственим поривом примити Православље. Постоје данас (и они нису ретки) и такви “ватрено ревносни” хришћани који замишљају да “благодат” само лије из њих као миомирис тамјана, освећујући све унаоколо, да њихов молитвени, подвижнички живот преображава у уцкрвљује свет који их окружује. Оваквим људима се чини да је добро и корисно да све и свакога привлаче, да само њихово присуство на неком месту већ представља указивање милости Божије онима који се тамо налазе, и да ће сигурно бити спасоносна по њих. Они су спремни да иду преко свих препрека, ништа их не плаши, с крстом и богојављенском водицом, с појањем псалама спремни су да иду кроз градове и села, планине и поља; они кропе светом водицом затворе и болнице, стадионе и позоришта, улице, куће, продавнице и статуе. Као што су древни мученици под обличјем поклоњења идолима улазили у идолишта и рушили их молитвом, тако и они желе да молитвом преобразе, да спасу цео данашњи одступнички, пагански свет.

Какви су корени тако машталачког, тако наивно-узбуђеног приступа хришћанском животу? Разлог најпре треба тражити у следећем: савремени људи су превише заволели земљу, свет, заволели су своју душу у овом свету, заволели су своју делатност на земљи, своје пало стање, своје богатство, сву своју “духовну” културу, своје уметности и свој “прогрес” упили су се у земљу, уживели су се у овај свет. Друго: људски ум је постао рационалистички, човек је навикао да размишља само у категоријама простора и времена. Све што се налази ван граница видљивог света, не уклапа се у појмове савременог човека. Да би се схватиле, односно примиле на веру заиста духовне ствари, мора се начинити корак ван свог уобичајеног размишљања, треба се препустити вери, променити, узнети умом, као да човек излази из разума. Међутим, то је за рационалисту безумље. А управо су прекомерна логичност, бојазан да се иступи из своје разумности најчешће били узрок да јеретици не прихвате догматске истине и буду осуђени, и да их Црква преда анатеми. И треће: духовно слепило, недостатак, реалног, поузданог духовног искуства у разликовању помисли, осећања, дејстава, непознавање свог истинског духовног стања. А корен сва ова три зла јесте у заглибљености човека у сопствену гордост, у себичност, у самопоуздање. Отуда потиче аматеризам савремених “проповедника Православља”.

Човек који види своје грехове, који је спознао сопствену немоћ и човек који не види свој грех могу подједнако да изгледају као верници и православци, могу знати основне истине наше вере и говорити подједнако тачне ствари, али је духовна разлика међу њима огромна. Сав живот човека који у дубини свог срца види зачетке страсти, спремних да га убију усмерен је ка унутра. Сав његов начин размишљања је покајнички, делатност је уздржана, скромна. Молитва – за опроштај сопствених грехова, за исцељење своје огубављене душе. Кад га замоле да се помоли за друге њему је то крајње тешко, кад се моли за другог зној само лије с његовог лица, више би волео да напусти све и свакога и да што пре спасава своју душу. Оваквом човеку не треба причати да постоји унутрашњи живот и какво унутрашње делање је неопходно: пред њим је његова душа убијена грехом. Плач - какво још делање може бити корисно? Могу га оптужити за егоизам, за затвореност у себе. Међутим, његов пут је у ствари истинит пут. Приносећи покајање, плачући због својих грехова, молећи Бога да га очисти од њих, он заиста постаје нови човек, “нова твар” (2 Кор. 5, 17). И благодат Божија, која почива у кротком и смиреном срцу већ и нехотице усмерава људске погледе према њему и они у њему виде образац истински духовног хришћанског живота што и њих води ка сопственом исправљању.

А човек који не види свој грех налази се у чудном, неприродном одушевљењу, он као да је пијан! Чиме да се бави? Он не види да има неке нарочито тешке грехове, у себи такође не види ништа нарочито, а ако и види, “па шта да се ради, Бог је милостив, опростиће! Сви смо ми страсни.” Човек не види да нешто треба да ради у себи и жели да изађе напоље. Сва његова делатност је усмерена ка напоље, он сам стално излива светлост и добро: милостиња, молитва за друге му причињавају такву “радост”! Он изгледа као светац, осим тога, какву превагу односи у поређењу с оним – покајником, хришћанином који се бави собом! Али, каква је то страшна обмана у ствари! Ипак, како је тешко открити ову обману! Ту је неопходно истинско духовно виђење, оно би показало да се у срцу уместо Христа налази идол гордости, идол себичности који за извор сваког добра не сматра Бога, већ самог себе. И важно је да се схвати: виђење свог греха – не разумско знање својих грешака, већ покајничка ревносна захтевност према себи, мржња према лукавству, лицемерју, претворности у себи, мржња према човекоугађању, пози, свакој лажи, а не само према очигледно греховним жељама. Виђење свог греха је дар Божји, први дар који благодат Светог Духа даје ономе ко искрено тражи Бога. Оно душу чини скрушеном, смирава је, не дозвољава јој да високо мисли о себи, отрехује је, пажњу усмерава ка унутра. Онај ко није видео свој грех још увек није започео духовни живот. Ако такав човек и да неки савет тај савет нема снагу, он је узет из маште, из сна. Речи таквог човека су паролe, дејства – глума. Његова знања о духовном животу су дилетантска, његова проповед – фразе. Његова енергичност не потиче из ревности према истинском богоугађању, већ из жудње за делатношћу у свету овом, “самопожртвовање” није тежња “да погуби душу своју” ради сопственог спасења, већ њено оживљавање ради избегавања смрти у Христу која се захтева од хришћанина. Овакав човек не носи Крст Христов него се забавља крстом варајући и самог себе и друге. Сетимо се приче преподобног Петра Дамаскина: једном приликом је умирао неки старац којег су људи сматрали светим, својим духовним оцем и сви су неутешно плакали на његовом одру. А другом, заиста духовном старцу Бог је тада открио да овај човек који је умирао заправо ни за тренутак у свом животу није примио Господа у своје срце. Свети Петар Дамаскин објашњава да оно што је спречавало Господа да почива у срцу подвижника којег је народ

толико пошговао јесу гордост и надменост, од којих у духовном животу заиста нема ништа страшније.

И управо од непознавања своје оштећености грехом, од несхватања самог процеса болести, од самоуверености, хваљења сопственим добром и напорима рађа се хладан, немаран однос према догмама. То се често дешава с људима који се баве само морално-аскетским питањима: они не виде везу између догми и живота. И зато често мисле: “шта ће нам догме?”, “каква је разлика између религија?”, “да ли она уопште постоји?” и т.сл. Међутим, понекад у духовном животу наступа стање кад човек потпуно губи веру у сопствене снаге, и кад не уздајући се више у себе мора да се обрати за натприродну помоћ – Богу. Управо овде се открива сва велика и чак једино важна вредност “такозваних догми”.

Крајње, крајње је опасна тенденција према адогматизму која се данас уочава. Он најчешће негира не саму истинитост Божанских догми, већ само неопходност њиховог јасног спознавања за морални, духовни хришћански живот. Овакав поглед сматра да су догме нешто апстрактно, што нема везе с реалним животом, обезвређује их, сматра их практично непотребнима, негира нераскидиву везу између догми и заповести. Међутим, опет: кад човек изгуби веру у сопствене снаге, одједном се испоставља да “догме” не само да су “истините”, односно да то нису апстрактне идеје, да то није знање, само предмет вере разума, већ напротив, да се управо у њима садржи истински живот, или, боље речено, да су оне суштина живота душе и да само на њима почива, у њима се корени, од њих добија снагу и сам хришћански морални живот, наше лепо понашање. Јер живот душе се и састоји у учествовању у оном натприродном животу о којем догме апстрактно говоре... Тада догме стичу централни значај, а “морална питања” – секундарни, потчињени, другостепени... Кад душа то схвати на основу искуства она од интересовања за морално-аскетска питања прелази на “живљење по догмама” и оне за њу постају најдрагоценије. Почиње, зачиње се срдачан однос према догмама, а не разумски; првобитно знање прелази у општење, а ово општење или унутрашње сједињење даје истинско познање. И сам Символ вере тада више не изгледа као хладно “признавање”, него као живо исповедање, ватрено сведочанство унутрашњег општења с Богом, срдачне љубави према Њему. И догматске истине које су некада изгледале хладно бивају запаљене унутрашњим огњем и греју срце јаче од свих других средстава, јер се живот од Бога излива у срце онога ко Га исповеда. На веру сједињену с љубављу Бог одговара откривањем Себе или општењем, на призивање Његовог Имена - Животом у Њему.

Треба схватити да Православље није просто учење о Богу и човеку, да није философски систем који покушава да објасни свет апстрактним појмовима и апстрактним формулацијама мисли, већ прави, истински живот у Богу, стално живо и делатно општење с Њим. Ниједна друга религија нема никакву представу о овом истинском мистичком искуству које поседује Православље. Управо због тога и верујемо у светост наших догми, јер су све оне директан одраз, одсликавање на нивоу разума онога што је људима откривено у мистичком искуству. Богословље Цркве и догме наше вере јесу опште изражавање онога што су опитно спознали подвижници-хришћани, и то су оне Богом откривене истине које опитно може да спозна сваки православни верник. Само “хришћанско богословље” јесте само средство, само извештај скуп знања, који мора да служи циљу који превазилази свако знање. Овај коначни циљ јесте сједињење с Богом или обожење.” И зато “хришћанска теорија” има у највећој мери практичан значај и што је мистичнија ова теорија, тим непосредније тежи ка свом највишем циљу – сједињењу с

Богом, а тим је и “практичнија”. Учење Цркве је најтесније повезано с унутрашњим искуством, које се вернику открива у различитој мери. “И сва сложена борба за догме коју је вековима водила Црква изгледа нам, ако се посматра с чисто духовне тачке гледишта, пре свега као неуморна брига Цркве у свакој историјској епохи да обезбеди хришћанима могућност достизања пуноће мистичког сједињења с Богом. И заиста, Црква се бори против гностика како би одбранила саму идеју обожења као васељенског завршетка: “Бог је постао човек да би човек могао да постане Бог.” Она утврђује догму Једносушне Тројице против аријеваца, јер нам управо Слово, Логос, открива пут ка сједињењу с Божанством и ако оваплоћени Логос нема исту суштину као Отац, ако Он није истински Бог наше обожење је немогуће. Црква осуђује учење несторијанаца да би се срушила преграда којом су у Самом Христу желели да одвоје човека од Бога. Она устаје против учења Аполинарија и монофизита како би показала да пошто је истинску људску природу у свој њеној пуноћи Логос узео на Себе и наша природа у свој својој целовитости треба да се сједини с Богом. Она се бори против монофелита, јер ван сједињења две воље у Христу – Божанске и људске воље – не можемо да достигнемо обожење: “Бог је створио човека Својом јединственом вољом, али не може да га спаси без садејства људске воље.” Црква побеђује у борби за поштовање икона, утврђујући могућност да се Божанске реалности изражавају у материји као симбол и залог нашег обожења. У питањима која су се поступно рађала даље – о Светом Духу, о благодати, о самој Цркви – догматско питање које поставља наше време – главна брига Цркве и залог њене борбе увек представља утрђивање и указивање на могућности, на модус и начин сједињења човека с Богом. Сва историја хришћанских догми развија се око истог мистичког језгра, које су у току епоха које су следиле једна за другом, и биле браћене различитим врстама оружја против великог мноштва различитих противника. Богословски системи, створени у току читаве ове борбе могу се разматрати у њиховој најнепосреднијој вези с животним циљем, чијем је остварењу требало да помогну.” Овај циљ је сједињење човека с Богом. У том случају ми их и доживљавамо онако као што треба – као саму основу хришћанског живота.

А данас су за неке људе речи “догма”, “догматско богословље” постале готово погрдне, као да је догма непријатељ живота. Међутим, одсуство догме представља врата отворена за све заблуде. Адогматизам одвикава хришћане од навике да мисле, да разликују истинско учење од лажног. Догма или јерес јесте светлост или тама, добро или зло, љубав или мржња, живот или смрт. Прихватање догми је једини услов за спознају истине и ослобађање човека од сваке лажи и од извршења дела “оца лажи”. Ревност без истинског, благодатног знања може да постане фанатизам, исто као што и знање без ревности може да остане мртво, да не води ка спасењу.

Црквено хришћанство се бори за догме, али ипак једнако показује трпељивост према заблуделима. По речима светитеља Теофана Затворника “истинска верска трпељивост воли и са свештеним страхом поштује само своју веру (односно православну веру), ревнује за њену чистоту и славу, радује се њеном узвишењу, али притом оставља и другим верама место поред себе, не зато што их сматра једнакима и спасоноснима, већ због снисхођења према немоћима заблуделих. Она не притиска, не прогони, не прогања, али уједно не пропушта прилику да с љубављу укаже на заблуду и понуди слободном убеђењу и савести да изабере боље.”

Догма строго суди оним хришћанским заједницама које игноришу дугу историју Цркве и почињу да граде поново своје сопствено “хришћанство”. У догматском богословљу изражена је суштина хришћанске вере, Богом откривено знање, проповедано у

Јеванђељу, које су објавили апостоли, објаснили и пронели кроз векове оци Цркве, потврђено искуством живота и смрти највећих светаца. И зато је догма – херувимски мач који сече између Духа Који је истина (1 Јн. 5, 6) и духа заблуде (1 Јн. 4, 6), односно између Христа и антихриста, између хришћанина и света. Догме праве вере су опис услова могућности нашег спасења! Може ли да наступи епоха у којој би догматске несугласице између Богом откривеног предања и јереси изгубиле актуелност?

Равнодушност у питањима вере јесте чир људског рода. Светитељ Теофан каже: “Ако само једна вера води ка спасењу, значи ли то да ниједно иновереје не спасава, већ да вуче за собом у погибел, да не задржава људе неко од њих, зар не води у пропаст све које задржава? Кад хара помор и вешт лекар проналази једини лек, а свако ко друге убеђује: “Није важно, и овај лекар је добар,” упропаштава све који га послушају. Таква је индиферентност, она ослабљује и убија дух. Онај ко је се придржава готово је исто што и безбожник, јер је вера за њега очигледно споредна ствар, он је се придржава због обичаја, да би био као и други, или што је још горе, придржава је се као неког политичког средства. Сви ови прекори падају и на онога ко каже: “Свеједно, само нека је хришћанска вера, а не нека друга.” Откуда ова мисао? Апостоли су се с таквом ревношћу старали за једномислије, тако су се трудили да га васпоставе када је оно на било који начин било нарушено, тако су се строго наоружавали против оних који се не слажу у мишљењима да су за њих одредили изопштење, а данас је постало обичај да се каже: “Свеједно само нека је хришћанска, па макар била и јерес?” А како је онда Господ говорио: ашче Церков преслушајет, буди тебје, јако митар и јазичник (Мт. 18, 17)? И затим, како се Црква у току целог свог постојања тако јако борила и наоружавала против свих оних који различито мисле? Откуд онда све то?”

Важно је обратити пажњу на то како екуменизам рушећи “зидове поделе”, односно, догматски систем користи заиста лоповске методе: на сваки начин се разводњавају, подмећу, мешају, изврћу религиозни појмови, термини, значење цитата који се наводе. Из наизглед истих светих и наших срцу драгих речи ствара се неко апсолутно нечувено учење! Тако западни богослови у први план стављају “милосрдног ближњег”, а не “милосрдног Бога”. Померање акцената у догми неизбежно се одражава на духовни живот: друга заповест о љубави према ближњем почиње да заузима место прве – о љубави према Богу. (А ако љубав према ближњем превлада она, како тврди преп. Никодим Светогорац, може да нас удаљи од љубави према Богу, да нам причини велику штету и гурне нас у погибел). Речи се извлаче из контекста и усклађују тако да се обавезно угоди човеку који има савремену психологију. Више се не говори о искупљењу него ослобођењу, са свим оним двосмисленостима које ова реч садржи. Рађају се мишљења да догматски садржај може да се изражава различитим словесним формулацијама, да не постоји апсолутна истина, да нема владајуће идеологије – има много идеологија, од којих је свака делимично истинита. Нема једне Истине – има много релативних делимичних истина.

Међутим, то је страшна и погубна заблуда. “Наука и философија постављају питање: ШТА је истина? А истинска хришћанска религиозна свест увек се истини обраћа са “КО”. Не схватају они сву негативност свог “ШТА”, не схватају да Истина истинска, апсолутна, може бити само “КО”, а никако не “ШТА” зато што ИСТИНА није апстрактна формула или апстрактна идеја, већ САМ ЖИВОТ. У религиозном животу човек, који креће путем разумских истраживања обавезно упада у пантеистички доживљај света. Сваки пут кад разум који се бави богословијом покушава својим снагама да спозна истину

о Богу, кобно пада у исту грешку у коју су уроњени и наука, и философија, и пантеизам, а то је управо – у тражење и созерцавање истине “ШТА”. Истину “КО” разум никако не спознаје. Бог “КО” се спознаје само кроз општење у бићу, односно само Духом Светим. Сада ћемо упитати: да ли Истина “КО” може да се разбије на делиће губећи пуноћу и целовитост?

За гледиште екумениста, као и за савремено мишљење, карактеристични су расцепканост, мозаичност, распад у целовитом религиозном доживљају вероучења, култа, уопште свих појава у животу, како духовних, тако и материјалних. Целовит догматски доживљај означава монизам, приступ свему што проистиче из једног: “У којој мери је то корисно за спасење моје душе?” Или насупрот томе: “Колико ме то одвлачи од хришћанског пута?” Расцепкана свест се не брине претерано о спасењу душе и зато и није у стању да нађе јединствен истински критеријум оцењивања. Она нема јединство – целовит однос према животу, целовит доживљај света, нема јединствен – јеванђељски – закон, који обавезно условљава сва дејства, мисли и душевне кретње хришћанина. И зато “присталица хришћанског либерализма” може да иде на богослужења, “да задовољава” своје религиозне потребе” у храму и да притом налази естетску насладу у баналности холивудских филмова, а у својој научној делатности да проповеда пантеизам, дарвинизам или друге нехришћанске ставове. У области разума губитак самодржавља разума у комбинацији с интуитивношћу доводи до спонтаности, до тога да се човек одвицава од тога да размишља о својим речима, уобличавајући их као “успут”, што постаје узрок јаке сугестивности, спремности човека да се увери у било какву глупост ако је она заоденута у лепо паковање и ако се проповеда с великом самоувереношћу. Човек дозвољава себи да изражава суђења која се логички не заснивају ни на догмама, ни на рационалним аргументима, већ их рађају само емоције срца, секуларизоване вредности; у представу о Богу уноси своје антропоморфне представе, прилагођава истину својим погледима. Посветовњаченост свести, потчињеност ума емоцијама доводи до отворене јереси, до тога да не суде догме савести и животу човека, већ напротив – човек прихвата и одбацује догме у зависности од тога да ли оне одговарају његовим сопственим представама о Богу, ако не рађавају његову савест. Личност самим тим врши јеретички избор, делујући по “личном укусу”, а понекад и по каприцу, бира из система вероучења оне догме и моралне захтеве који јој се “свиђају” и одбацује друге. Ствара се општа атмосфера двосмислености и субјективности, у сивој магли којом се разводњавају критеријуми Истине и Добра: одавде потиче несхватање закона духовног живота тежња да се прескочи кроз њене одређене етапе, жудња за хришћанском љубављу без Крста, подметање уместо ње машгалачке, варљиве љубави, замена ума уобразиљом, здравог разума – субјективним хтењем. Савремени свет показује запањујућу неосетљивост према греху, не жели да види своју греховност која га разобличава, услед чега настаје богословље које је у директној супротности са хришћанским учењем у многим важним тачкама.

Екуменисти стално понављају речи “МИР”, “ЉУБАВ”, “ЈЕДИНСТВО”. Међутим не придају им ни из далека хришћански смисао, и можда се на такве проповеднике односе речи Светог Писма: “...и пророк и свештеник, сви су варалице. И лијече ране кћери народа Мојега овлаш, говорећи: мир, мир; а мира нема. Еда ли се постидјеше што чинише гад? Нити се постидјеше, нити знају за стид; зато ће попадати међу онима који падају; кад их походим, нападаће, вели Господ” (Јер. 6, 13-15)? И још Господ каже: “Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човјека од оца његовог и кћер од матере њезине и снаху од свекрве њезине. И

непријатељи човјеку постаће домаћи његови. Који љуби оца или матер већма него Мене, није Мене достојан...” (Мт. 10, 34-37). “Мир вам остављам, мир Свој дајем вам; не дајем вам га као што свијет даје” (Јн. 14, 27). Не сме се, недопустиво је заборављати да се у овом свету стално води борба између Бога и ђавола, Истине и греха. Ова борба се води у самом свету, на земљи и на небу, не само у човековом срцу, већ и у самој његовој природи, укључујући ум и тело, борбу, која обухвата целу васељену. Зато смо још веома и то веома далеко од “мира” и “јединства”, засад морамо да тражимо путеве помирења с Богом – и то управо кроз борбу с грехом и са свим греховним, кроз дељење од оних који неправилно уче о спасењу, који греше и уче друге да греше, кроз сталну жестоку борбу са самима собом, са свим страсним и порочним у себи. Зато се и од пастира захтева пре свега реч разобличавања, реч често оштра, која сече, која погађа грех и лаж, која отрежњује, плаши. Ближи се Страшни Суд и није време да се причају слатке, замамне, утешне, речи које ласкају слуху. Сетимо се само недавно прослављеног светитеља Грузије – епископа Гаврила Кикодзеа, његових ватрених, разобличавајућих проповеди рођених болом и љубављу и упућених сопственом народу: он није ласкао слуху пастве, већ је откривао пред њом све ране одступничког света. Управо данас су потребне такве речи – више него икада раније! “Суров је пут спасења,” говорила је позната подвижница игуманија Арсенија, “понекад је строга и реч која се о њему изрекне, - то је мач, са две ошприце и сече наше страсти, нашу чулност, а уједно причињава бол и самом срцу из којег се оне исецају. И хоће ли наступити време када за овај мач не преостане више ништа у нашем срцу?” Хришћанство “избављено” од ове боли срца, од овог мача који сече и дели, које је заволело свет овај који у злу лежи, које жели да умири и утеши човека у његовом болесном, палом облику, које га више не диже из пада, “разобличавајући, забрањујући, саветујући са сваком влашћу” (2 Тим. 4, 2; Тит. 1, 13; 2, 15), овакво хришћанство без Крста, без соли – јесте само привлачна завеса иза које мирно живи и делује грех. Љубав према ближњем је немогућа без победе над својим страстима, без боли, без борбе, без крви, без тога да човек омрзне своју душу у свету овом, без њеног погубљења ради Христа. Да би човек могао да каже да воли ближњег “треба да га стави на место на којем сам стоји, значи, прво треба да сиђе с места на којем стоји. А где је то место? То је цео свет, видљиви и невидљиви. Свуда је себичност све приграбила за себе, ништа не жели да препусти ближњем и како онда душа може да воли ближњег кад осећа да јој он све одузима, имајући на све иста права као и она. Треба све себи одузети да би се све уступило ближњем и тада заједно с ближњим душа проналази и Господа.” Присталице екуменизма можда ни сами не схватајући обнављају јерес хилијазма: они још пре Страшног Суда, пре одвајања пшенице од кукоља желе да испеку себи укусан хлеб од ове пшенице и да уреде царство мира и среће на земљи, заобишавши Крст и сва страдања и поделе које су с Њим повезане. Одавде потичу стална одушевљена очекивања “заблиставања” духовности, вере, религиозности. Међутим, треба истаћи да су сами појмови религије и Цркве данас крајње замршени. Авај, али “у очима многих наших савременика разлике међу религијама губе свој значај и довољно је веровати у Бога па да се појам Цркве раствори у општем појму религије (па чак не само хришћанске) и нестане. Зато стојимо пред или изврнутим поимањем Цркве или разводњеним, који се у магли слива с појмом хришћанства уопште. “Еклесиологија више није популарна. “Секуларне” интерпретације и разнорсне форме харизматизма су учиниле еклесиологију као такву, очигледно непотребном. Црква се готово сматра за идол, и у сваком случају као сметња да човек спозна своје призивање у историји и да непосредно прими духовне дарове.” Хаос

равнодушности влада, како у области догми, тако и у области канона. Одједном смо “схватили” оно што нису разумели свети оци: да су канони “људски проналасци”, а не догме Цркве претворене у живот. “Сабори, канони – све је то преживело”, и сада прерогативе Сабора (“изволисја Духу Свјатому и нам”) свако преноси на себе.”

О екуменизму се може говорити дуго, а на крају крајева мораће да се покрене питање целог учења светих Отаца, не само о догмама, већ и о свим странама духовног живота, јер страшно изопачење које лежи у основи овог покрета састоји се пре свега у удаљавању духовног центра православног учења, у одступању од главне осе целог хришћанског живота – од Крста, од духа покајања, духа смирења. Зато је цело здање екуменизма, ма како украшено било, подигнуто на једном темељу – на песку људског егоизма. То је “Васкрсење” пре смрти на Голготи, “Пасха” пре Страсне седмице. Читаво дрво екуменизма расте на тлу одступништва, оно је у потпуности зло семе, управо онај коров који ће анђели Божији спалити у неугасивом огњу. Потпуно је погрешно мислити да се уз “одређену дипломатију” с овог дрвета могу убрати и хранљиви плодови који су нам корисни. “Еда ли се бере са трња грожђе, или са чичка смокве?” (Мт. 7, 16).

“Зато, браћо,” каже преподобни Јован Дамаскин, “стојмо на Црквеном Предању као на камену вере наше, не померајући границе које су поставили свети Оци наши, не дајући места онима који желе новине и рушење здања Свете, Божије, Васељенске и Апостолске Цркве, јер ако свако буде поступао по својој вољи мало по мало срушиће се све Тело Цркве!”

Амин.

Архимандрит Лазар (Абашидзе)

Превед текста:

«Пасха или еще раз об экуменизме»

Издательство Московского подворья

Свято-Троицкой Сергиевой Лавры

Москва, 1998г.